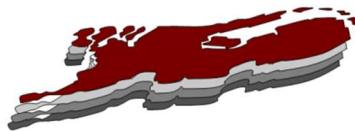

Laagland Archeologie Rapport 591

**Bureauonderzoek en Inventariserend
veldonderzoek - verkennende fase**

Rechterensedijk bij kasteel Rechteren, Rechteren, gemeente Dalfsen (OV).

maart 2021

Versie 2 (definitief)

In opdracht van:
BJZ.nu

Colofon

Laagland Archeologie Rapport 591

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Rechterensedijk bij kasteel Rechteren te Rechteren, gemeente Dalfsen
(OV)

Auteur:

In opdracht van: BJZ.nu

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: definitief

Controle:

Autorisatie:

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F-G
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, maart 2021

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in januari –februari 2021 een Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase uitgevoerd aan de Rechterensedijk bij kasteel Rechteren te Rechteren. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom de bouw van een nieuwe woning.

Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd. Het plangebied ligt in een vlakte van rivierafzettingen. Oostelijk grenst het plangebied aan een oude, afgesneden meander van de Vecht. Kasteel Rechteren is in de binnenbocht van deze meander gebouwd. Zuidelijk grenst het terrein aan de Rechterensedijk. Deze is vermoedelijk terug te voeren tot de 15^e eeuw en heeft voorgangers gehad die nog veel ouder waren. De Rechterensedijk vormt tegelijkertijd de grens tussen de uiterwaarden (waarin het plangebied ligt) en de hoger gelegen zandgronden. In de uiterwaarden komen vlakvaaggronden voor. Op de hogere zandgronden is sprake van enkeerdgronden.

In het plangebied was een historisch erf (keuterboerderij, erve Jochems) aanwezig. In origine dateert deze waarschijnlijk van omstreeks 1650 of later. Het plangebied bleef tot circa halverwege de vorige eeuw bebouwd. In de afgelopen eeuw zijn grondwerkzaamheden uitgevoerd waarbij de bovengrond in het plangebied is omgespit en waarbij diverse verkavelingsloten zijn gedempt.

Het uitgevoerde verkennende booronderzoek heeft tot doel het verwachtingsmodel te toetsen en zonodig aan te vullen. Hiertoe zijn verspreid over het toegankelijke deel van het plangebied verkennende boringen gezet. In dit stadium is verkennend booronderzoek de meest efficiënte onderzoekswijze om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Het booronderzoek bevestigt grotendeels het verwachtingsmodel: in het noordelijke plangebied is sprake van een verstoorde laag van ongeveer 30 cm dik die op rivierafzettingen ligt. In het zuidelijke – voorheen bebouwde – deel is het verstoorde pakket dikker, maar niet zo dik dat resten van de vroegere bewoning volledig zijn verdwenen: zowel diepe als tamelijk ondiepe grondsporen kunnen nog worden verwacht. Om deze reden adviseren we vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek of een archeologische begeleiding. Voor zowel een proefsleuvenonderzoek als een archeologische begeleiding dient vooraf een door het bevoegd gezag goed te keuren Programma van Eisen te worden opgesteld.

Dit advies is overgenomen door de bevoegde overheid, de gemeente Dalfsen. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, mevr. (plaatsvervangend regio-archeoloog).

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	5
1.3 Administratieve gegevens	6
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	8
1.5 Geplande verstoring	8
1.6 Gemeentelijk beleid	9
1.7 Onderzoeksdoel	9
2 Inventarisatie	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	10
2.3 Archeologie	11
2.3.1 Bekende archeologische waarden	11
2.3.2 Gemeentelijke verwachtingskaart	12
2.3.3 Eerder archeologisch onderzoek	12
2.4 Historie	13
3 Conclusie en verwachtingsmodel	17
3.1 Conclusie	17
3.2 Verwachtingsmodel	18
4 Veldonderzoek	19
4.1 Beschrijving onderzoeksmethodiek	19
4.2 Resultaten: lithologie, lithogenese en bodemontwikkeling	20
4.3 Resultaten: archeologie	20
5 Conclusie en verwachting	21
6 Selectieadvies	22
literatuur	23
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	25
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	26
BIJLAGE 3 Geomorfologische kaart	27
BIJLAGE 4 Actueel Hoogtebestand Nederland	28
BIJLAGE 5 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	29
BIJLAGE 6 Bodemkaart	30
BIJLAGE 7 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	31
BIJLAGE 8 Dikte verstoord pakket	32
BIJLAGE 9 Boorstaten veldonderzoek	33
BIJLAGE 10 Verklarende woordenlijst	38

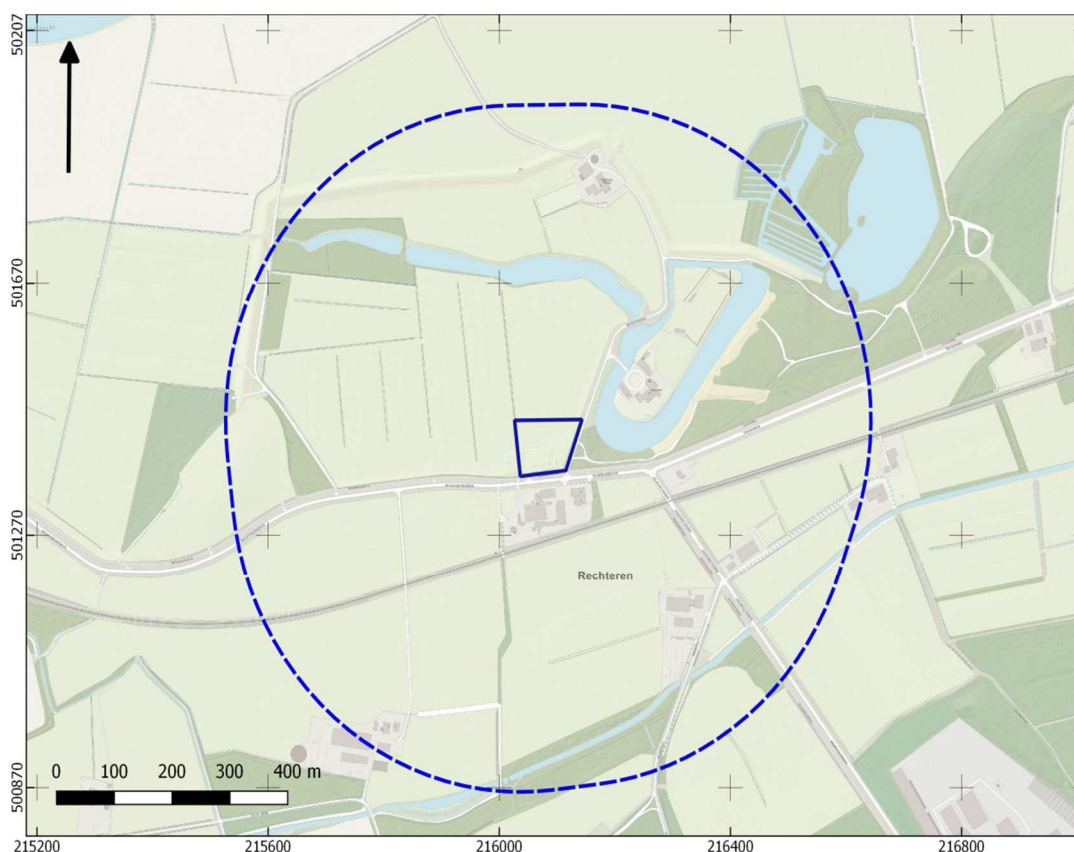
HOOFDSTUK **1** INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande bouw van een nieuwe woning de Rechterensedijk bij kasteel Rechteren te Rechteren, gemeente Dalfsen (OV). Hiertoe is een bestemmingsplanwijziging vereist. De gemeente Dalfsen heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Rechterensedijk bij kasteel Rechteren in Rechteren, gemeente Dalfsen (OV), zie onderstaande afbeelding.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied.

Het plangebied heeft een omvang van circa 8200 m² en is onbebouwd. Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Dalfsen
Plaats	Rechteren
Beheerder/eigenaar grond	Het Rentmeestershuis BV
Toponiem	Rechterensdijk bij kasteel Rechteren
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	DSN01-E-4205
Laagland Archeologie projectnummer	RERE211
Datum conceptrapportage	8-2-2021

¹ kadastralekaart.com

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase Rechterensdijk bij
kasteel Rechteren te Rechteren, gemeente Dalfsen, Overijssel

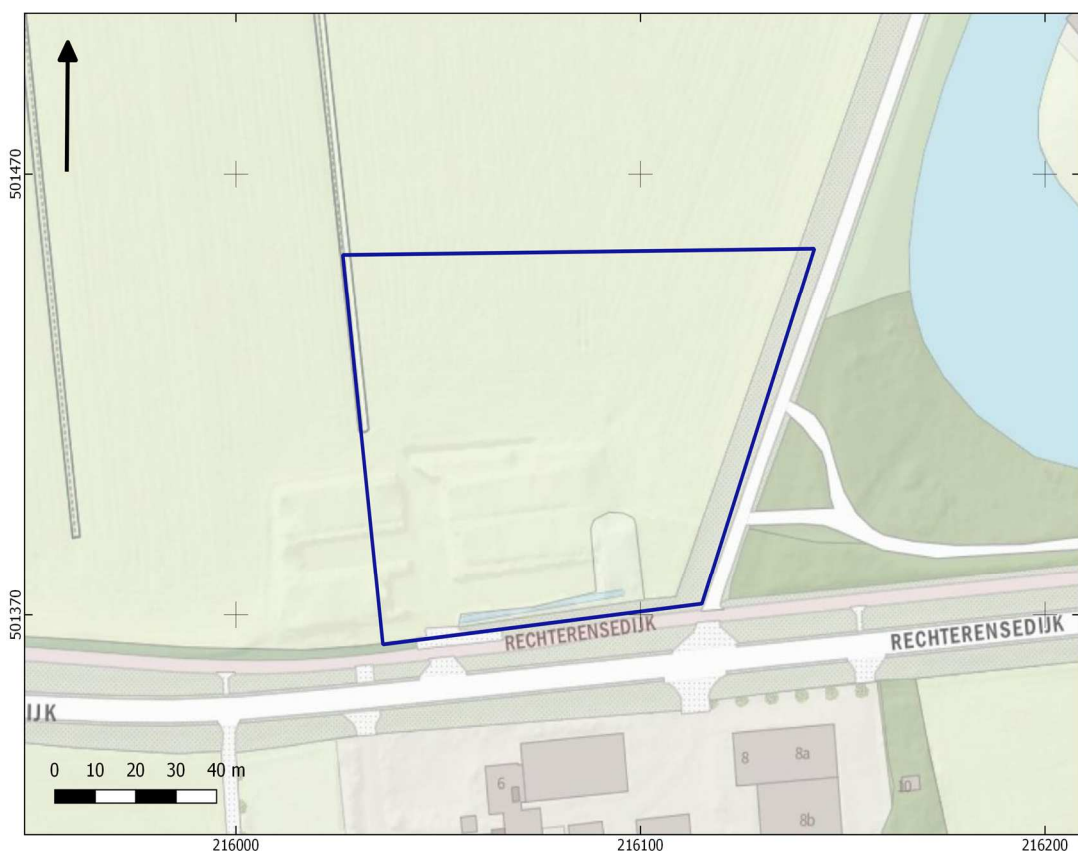
Datum definitief rapport	25-3-2021
XY-coördinaten	216025/501452
	216140/501453
	216035/501364
	216115/501373
Kaartblad ²	21H
Oppervlakte/lengte Plangebied	circa 8200 m2
Datering	Mesolithicum - Nieuwe Tijd
Complextype	bewoning (inclusief verdediging)
Onderzoeksmeldingsnr	4944227100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase
Datum begin veldonderzoek	3 februari 2021
Datum eind veldonderzoek	3 februari 2021
Opdrachtgever	BJZ.nu
Goedkeuring bevoegde overheid	15-3-2021
Bevoegde overheid	gemeente Dalfsen
Adviseur namens bevoegde overheid	
Beheer documentatie	Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Overijssel E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F-G 7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider/opsteller onderzoek	

Tabel 1. Objectgegevens.

² www.imergis.nl/htm/opentopo800.htm

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied is momenteel in gebruik als grasland. Tot voor kort werd de zuidelijke helft van het plangebied gebruikt voor de opslag van kuilvoer. Het terrein bevat voor zover bekend geen kelders of andere ondergrondse kunstwerken en er zijn geen historisch waardevolle bouwwerken in het plangebied aanwezig.³ In dit stadium is de exacte invulling van de plannen nog niet bekend. De milieutechnische condities, huidige en eventuele nieuwe waterpeil en of en zo ja wie de toekomstige gebruiker(s) wordt/worden zijn in dit stadium evenmin bekend. Onderstaande afbeelding toont de huidige en de gewenste nieuwe situatie.

Afbeelding 2. Huidige situatie. Sporen van de kuilopslag zijn nog goed herkenbaar op deze kaart.

1.5 GEPLANDE VERSTORING

De ingrepen vinden plaats binnen het plangebied. De diepte van de geplande verstoring reikt vermoedelijk overwegend niet dieper dan ongeveer 100 cm -mv. Rioleringsbuizen kunnen dieper aangelegd worden.

³ bron: gemeentelijke monumentenlijst

1.6 GEMEENTELIJK BELEID

Op de gemeentelijke archeologische beleidskaart ligt het plangebied in diverse, elkaar overlappende zones (bijlage 5) Landschappelijk gezien ligt het plangebied overwegend in een zone met een AWV categorie 8 (lichtgroen, lage verwachting). Het meest zuidelijke deel ligt in een zone met een middelmatige verwachting.⁴ Archeologisch en historisch gezien ligt het oostelijke deel van het plangebied in een zone AWG-categorie 2 (oranje, bekende archeologische vindplaats). Dit betreft een attentiezone van 50 m rondom kasteel Rechteren. Het grootste deel van het plangebied ligt daarnaast in een zone AWG categorie 4 (bekende archeologische vindplaats met rondom een attentiezone van 50 m). De bekende archeologische vindplaats betreft hier een historisch erf zoals dit op oude kaarten is aangegeven. Rondom dit erf met attentiezone is nog eens een zone van 50 m opgenomen dat als AWV-categorie 6 (hoge verwachting) is aangemerkt. Het gemeentelijke beleid is vertaald in het bestemmingsplan Chw bestemmingsplan 5^e Verzamelplan Buitengebied gemeente Dalfsen, art. 33 en hier ligt het plangebied in een zone Waarde-Archeologie 3. In dergelijke gebieden is archeologisch onderzoek verplicht bij ingrepen groter dan 50 m² en dieper dan 30 cm. De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt de vrijstellingsgrenzen zoals die in het vigerende gemeentelijk archeologiebeleid zijn aangegeven.

1.7 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

⁴ Deze verwachtingszones worden overlapt door categorieën AW6 en AW4.

HOOFDSTUK 2 INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

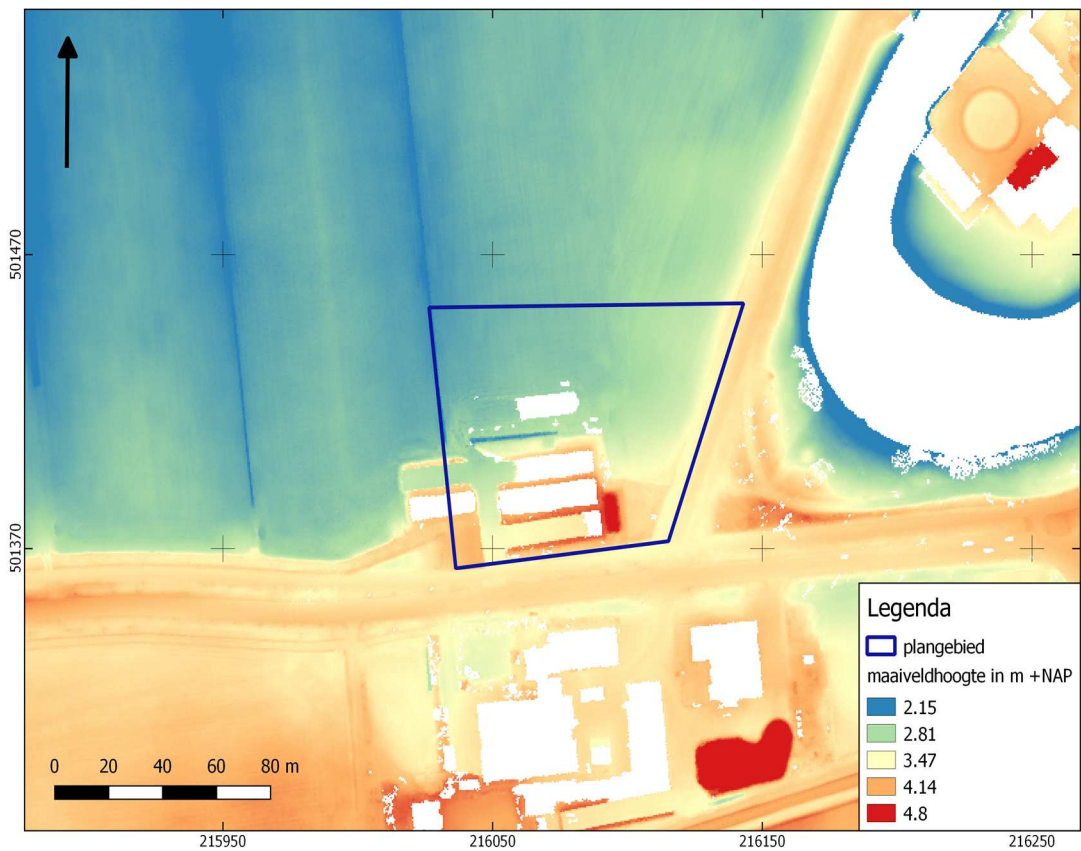
2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Op de geomorfologische kaart (bijlage 3) ligt het plangebied in een vlakte met rivierafzettingen. Het zuidelijke plangebied grenst aan een langgerekte dekzandrug. Het plangebied ligt aan de Rechterensedijk die hier de grens vormt tussen de uiterwaarden en de dekzandruggen ten zuiden daarvan. Het oostelijke plangebied grenst aan een oude, nu afgesloten meander van de Vecht. Het nabijgelegen kasteel Rechteren is in de bocht van deze meander gebouwd, waarschijnlijk op een grote kronkelwaardafzetting. Op basis van de historie van het kasteel kan worden aangenomen dat de meanderbocht van vóór 1230 na Chr. dateert.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie bijlage 4 is het onderscheid tussen riviervlakte en achterliggende dekzandruggen goed te zien. Het dekzandlandschap wordt daarbij nog verder geaccentueerd doordat hier in de loop van de Late Middeleeuwen, maar vooral in de Nieuwe Tijd plaggendekken zijn aangebracht. De op de kaart roodoranje gekleurde markante opduiking ten westen van het plangebied betreft een rivierduin.⁵ Oostelijk komen hogere dekzandruggen voor. Kasteel Rechteren ligt in een relatief laaggelegen, vochtig gebied. In Nederland was het gebruikelijk dat kastelen in natte terreinen werden gebouwd: hierdoor kwam de omliggende slotgracht nooit droog te liggen en bleven ook houten funderingen aldoor onder het grondwaterpeil, waardoor ze niet het gevaar liepen te vergaan.

Onderstaande detailopname van het AHN toont de situatie zoals deze tot voor kort gold. De witte rechthoekige vlakken in het zuidelijke plangebied zijn kuilbulten. Deze zijn inmiddels verwijderd. Onder de kuilbulten is sprake van enige ophoging, vermoedelijk ongeveer 30 cm. De Rechterensedijk en de oprijlaan naar het kasteel liggen ruim boven het maaiveld. In noordelijke richting (naar de Vechtoevers) daalt het maaiveld geleidelijk.

⁵ Bij de beschrijving van een AMK-terrein op deze locatie wordt echter gesproken van een dekzandrug.

Afbeelding 3. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Bodemkundig (bijlage 6) ligt het gebied grotendeels in een zone met (zandige) vlakvaaggronden. Op de bodemkaart is in het meest zuidelijke deel een hoge bruine enkeerdgrond aangegeven. Het is echter twijfelachtig of deze begrenzing correct is weergegeven, gezien de historische en geografische situatie.

Vlakvaaggronden komen vaak voor in laagten. Hier zijn het relatief jonge gronden waarin nog geen of nauwelijks bodemvorming is opgetreden. Hier zijn de vlakvaaggronden gevormd door rivierafzettingen. Bij elke overstroming van de Vecht zet het water een dun laagje zand of klei af; op den duur ontstaat hierdoor een pakket rivierafzettingen. Kenmerkend voor de Vecht zijn de vooral zandige afzettingen, die op korte onderlinge afstand grote verschillen kunnen tonen.

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 7 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied. In het plangebied zijn geen bekende waarden geregistreerd.

In het onderzoeksgebied is één waarneming bekend: waarneming 12812 (411 m W) heeft betrekking op oude funderingen (Late Middeleeuwen) behorend bij kasteel Rechteren.

Binnen het onderzoeksgebied twee AMK-terreinen geregistreerd:

AMK-terrein 13307 (310 m NW) betreft een terrein van hoge archeologische waarde (kasteel Rechteren). Het kasteel is gebouwd in een meander van de Vecht, vermoedelijk op een kronkelwaard van een oude rivierbocht. De toren – het oudste, onderste deel – dateert uit omstreeks 1320. De middeleeuwse woonvleugel is waarschijnlijk in de 15^e eeuw gebouwd. De overige delen zijn jonger. De huidige situatie dateert grotendeels uit de 18^e eeuw, na de voltooiing van de bouwhuizen in 1725. Oorspronkelijk was het kasteel ommurd. Rondom de ommuring heeft een gracht gelopen met daarbuiten nog een aarden wal. Het kasteel werd in 1584 door Spaanse troepen veroverd. Prins Maurits heroverde het kasteel in 1590, maar het kwam in 1591 opnieuw in Spaanse handen, waarna de ringmuren werden geslecht, de grachten gedempt en de wallen afgegraven, zodat de rol als bolwerk was uitgespeeld. In 1665 werd het kasteel door Münsterse troepen bezet waarbij veel materiële schade is ontstaan.

AMK-terrein 2773 betreft een terrein van hoge archeologische waarde. Op een dekzandrug zijn sporen van laatmiddeleeuwse bewoning aangetroffen bij archeologisch booronderzoek. Noordelijk van de Rechterensedijk is het bodemprofiel onder een plaggendek grotendeels gaaf. Hier is aardewerk uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd aangetroffen. In het westen ligt een oude meander van de Vecht, waarin onbewerkt hout en veenbrokken zijn aangetroffen. Bij de aanleg van een fietspad zijn hier nog tientallen scherven van kogelpotten aangetroffen, evenals een aantal ijzerslakken.

2.3.2 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke verwachtingskaart (bijlage 5) ligt het plangebied in een zone met een hoge verwachting (zie paragraaf 1.6).

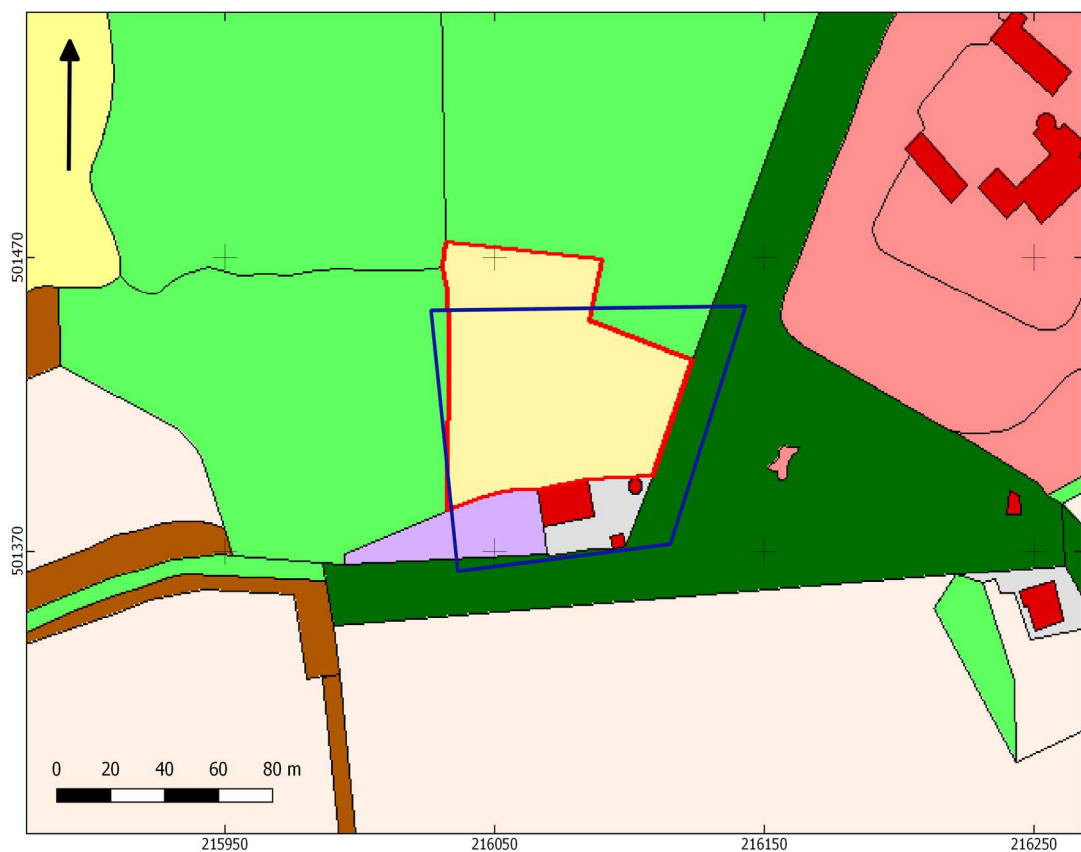
2.3.3 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben nog geen relevante (gepubliceerde) archeologische onderzoeken plaatsgevonden. Onderzoeksmelding 4930254100 (circa 385 m westelijk) betreft een recent bureauonderzoek uit 2020. Deze is nog niet gepubliceerd. Ongeveer 470 m zuidelijk is een verkennend booronderzoek uitgevoerd (Boon, 2017). Uit het betreffende veldonderzoek blijkt dat de bodems ter plekke zijn afgegraven en dat de bodems onder natte omstandigheden zijn gevormd. De aangetroffen bodems bestaan uit homogeen bruingrijs tot geel zand met een humeuze bovengrond. Er zijn geen podzolbodems gezien. Resten van nederzettingen worden niet verwacht en er is geen vervolgonderzoek geadviseerd.

2.4 HISTORIE

Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)⁶ is bebouwing aangegeven in het zuidelijke plangebied. Dit betreft erve Jochems. In het register van het Nederlands Hervormde Doopboek van Dalfsen wordt onder andere Jan Derks genoemd, zoon van Henrik Derks en Henriekie Jochems, geboren in 1690 en woonachtig in een boerderij 'voor 't huijs te Regteren', te Rechteren. Een jongere broer (geboren in 1696) heet Jochem. Vermoedelijk wordt met de boerderij het latere (?) Erve Jochems bedoeld. Het erf is zeer waarschijnlijk ouder, maar de oorsprong is niet bekend. Het was geen groot erf; waarschijnlijk was het één van de keuterboerderijtjes die de graaf van Rechteren vanaf ongeveer 1650 toeliet op de omliggende zandgronden. In een pachtboekje uit deze periode uit het Archief Rechteren wordt onder andere ene Jochem Jochems genoemd als een van de keuters.

Het grootste deel van het plangebied is in gebruik als hooiland, temidden van weidelanden. In het zuidwestelijke plangebied is een (moes)tuin aangelegd. De Rechterensdijk is hier niet concreet aangegeven, maar deze is wel aanwezig, evenals de oprijlaan naar kasteel Rechteren.

Afbeelding 4. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. De locatie van het plangebied is blauw omljnd. Geel: hooiland, beige: bouwland, lichtgroen: weideland, donkergroen: bos/opgaand hout, lichtpaars: tuin; rood met grijs: bebouwing met erf. Bron: hisgis.nl.

⁶ bron: hisgis.nl

De oorsprong van de Rechterensedijk is niet precies bekend. Op een kaart uit 1725 is op deze locatie een weg aangegeven (vermoedelijk een dijk), maar waarschijnlijk is de weg en dijk veel ouder. Dijken in de omgeving gaan in hun oorsprong terug tot de 15^e eeuw.⁷ De zandrug langs de zuidelijke Vechtoever was begaanbaar. Van Zwolle naar het graafschap Bentheim liep een landroute langs de zuidkant van de rivier. Deze landroute kan gezien worden als voorloper van de huidige Rechterensedijk. In 1451 werd bij Berkum (tegenwoordig behorend bij de bebouwde kom van Zwolle) een brug over de Vecht gebouwd en sindsdien werd de noordelijke route meer en meer gebruikt.⁸ Deze verbinding heeft zich later ontwikkeld tot een Hessenweg, de voorloper van de huidige N340 van Zwolle via Dalfsen, Ommen naar Hardenberg en verder.

Het nabije kasteel Rechteren is ontstaan uit een hofboerderij. De 'hof' had een centrale functie voor omliggende boerderijen; het fungeerde als verzamelpunt van de oogsten van omliggende boerderijen en wanneer de landeigenaar (tot 1315 de graaf van Bentheim) in de buurt was, was de hof zijn uitvalsbasis. Vanwege de centrale opslag werd een hof vaak zodanig gebouwd dat deze verdedigbaar was. Vanuit die positie hebben vele hofboerderijen zich later kunnen ontwikkelen tot havezate of zelfs tot kasteel.

Op de topografische kaart van 1900 (zie afbeelding 5) is de zuidelijke helft van het plangebied bebouwd met drie opstallen. Het erf wordt in het westen ontsloten door een slingerend dijkje en het erf ligt wat hoger dan de noordelijke graslanden.

Afbeelding 5. Uitsnede uit de topografische kaart van 1900. Bron: topotijdreis.nl.

⁷ Van Gent e.a., 2013

⁸ *ibid.*, 2013

Afbeelding 6. Uitsnede uit de topografische kaart van 1918. Bron: topotijdreis.nl.

Op de topografische Kaart uit 1918 staan er nog twee gebouwen aangegeven. In het zuidoosten ligt de boerderij; in het zuidwesten is een bijgebouw (schuur). Het dijkje is nog aanwezig, maar lijkt niet langer als toegangsweg te fungeren. Het erf lijkt in het noorden wat kleiner geworden te zijn ten gunste van de graslanden.

Afbeelding 7. Uitsnede uit de topografische kaart van 1935. Bron: topotijdreis.nl.

Rond 1935 (zie hierboven) is alleen nog in het zuidwesten bebouwing aanwezig. Vermoedelijk betreft dit dezelfde schuur als in 1918. Het dijkje is grotendeels verdwenen, evenals het boerenerf. Het terrein is nu grotendeels omgezet tot

grasland. In 1918 werd het plangebied doorsneden door een N-Z georiënteerde sloot. In 1935 is deze gedempt en langs de westelijke plangebiedsgrens is een nieuwe sloot gegraven. Er zijn bovendien een aantal nieuwe sloten bijgekomen aan beide zijden van de Rechterensedijk. Dergelijke tamelijk ingrijpende wijzigingen duiden vaak op een ruilverkaveling. In 1955 (zie hieronder) is alle bebouwing in het plangebied verdwenen. Er is nog een reliëfverschil aangegeven langs de voormalige grens van het boerenerf. Alle verkavelingssloten zijn nu verdwenen.

In 1941 moesten werklozen werkzaamheden verrichten op het landgoed Rechteren. Die werkzaamheden bestonden onder andere uit het ompspitten en egaliseren van de graslanden.⁹ Ook in het plangebied vonden deze werkzaamheden plaats. Een aanwijzing hiervoor is te zien op de topografische kaarten van 1935 en 1955. Op laatstgenoemde kaart ontbreken een aantal perceelssloten die voorheen nog wel zijn aangegeven en waar in 1935 nog sprake is van drassige gronden (linksboven op de kaart van 1935), ontbreken deze in 1955.

⁹ *ibid.* 2013

HOOFDSTUK **3** CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Het plangebied ligt in een uiterwaard. Geomorfologisch is sprake van een vlakte van rivierafzettingen en bodemkundig ligt het terrein in een zone met zandige vlakvaaggronden. In het zuiden grenst het plangebied aan de Rechterensedijk, die de grens vormt tussen uiterwaarden en hogere zandgronden. De uiterwaarden waren nat en drassig, terwijl op de hogere zandgronden tot bouwlanden waren ontgonnen en waarop plaggenbemesting is toegepast vanaf de Late Middeleeuwen en vooral Nieuwe Tijd. Oostelijk ligt een oude Vechtmeander; kasteel Rechteren is waarschijnlijk gebouwd op kronkelwaardgronden in deze nu afgesneden rivierarm. De oudste delen van het kasteel (de donjon) is gebouwd rond 1320. Het kasteel is ontstaan als hofboerderij, eigendom van de graaf van Bentheim.

De oorsprong van de Rechterensedijk is niet precies bekend, maar in ieder geval rond 1725 was hier een weg (vermoedelijk een dijk) aanwezig. Vermoedelijk is deze dijk tot in de 15^e eeuw terug te voeren. Daarvóór liep een landroute langs de hogere zandgronden van de zuidelijke Vechtoever. Van Zwolle naar het graafschap Bentheim liep een landroute langs de zuidkant van de rivier. Deze landroute kan gezien worden als voorloper van de huidige Rechterensedijk.

In het plangebied was tot in het eerste kwart van de vorige eeuw een klein boerenerf (keuterboerderij) aanwezig, genaamd Erve Jochems. Op basis van historische bronnen zijn er aanwijzingen dat hier rond 1690 een boerderijtje aanwezig was. Vermoedelijk is het boerenerf niet veel ouder dan dit jaartal. Het erf was wat hoger gelegen dan de noordelijker graslanden en waarschijnlijk is hier sprake van ophoging, maar het kan ook om een uitloper van de aangrenzende dekzandruggen gaan, of een combinatie van ophoging en natuurlijk reliëf. Vermoedelijk eindigde de bewoning in het plangebied rond 1935. Er was nog wel een schuurtje of iets dergelijks aanwezig. Het voormalige boerenerf was vanaf dat jaar in gebruik als grasland. De nog resterende bebouwing verdween van de kaart in 1955. Rond 1941 en mogelijk ook eerder is het terrein opnieuw ingericht. Daarbij zijn sloten verlegd en/of gedempt en is de bovengrond omgespit. De afgelopen jaren was het zuidelijke plangebied ingericht als opslagplaats

3.2 VERWACHTINGSMODEL

In het zuidelijke deel van het plangebied kunnen resten van bewoning vanaf circa 1650 worden verwacht. Er zijn meerdere bouwfases geweest en de afgelopen jaren waren hier kuilvoeropslagplaatsen. Tijdens bouw en sloop van de betreffende bebouwing sinds circa 1650 is bodemverstoring te verwachten. Tijdens de werkzaamheden (grootschalig omspitten en herinrichten) in de eerste helft van de vorige eeuw is ook bodemverstoring opgetreden. Het boerenerf lag wat hoger dan de noordelijker graslanden en op het AHN is te zien dat het gebied nog steeds wat hoger ligt, waardoor er vermoedelijk geen ingrijpende egalisaties hebben plaatsgevonden. In de bodem zijn daarom resten van bebouwing vanaf circa 1650 te verwachten. Deze resten bestaan uit paalkuilen, leemvloeren, verbrande leem, uitbraaksleuven en wellicht ook baksteen (funderingen, uitbraaksleuven).

Daarnaast kunnen in het zuidelijke deel sporen van terreininrichting worden verwacht (greppels, afvalkuilen, waterputten, beerputten en dergelijke). Deze resten onder een bouwvoor en verspitte laag met een vermoedelijke dikte van ongeveer 30 cm. Mogelijk ook is vondstmateriaal aanwezig in de vorm van aardewerk, verbrande leem en natuursteen, samenhangend met het boerenerf. Voor resten uit de Nieuwe Tijd geldt daarom een hoge archeologische verwachting.

In haar verleden heeft kasteel Rechteren diverse malen met krijgshandelingen te maken gehad. Sporen hiervan kunnen in het plangebied aanwezig zijn (verdedigingswallen, afval(kuilen) en dergelijke. Indien aanwezig dan gaat dit om zeer oppervlakkige sporen. De kans dat er eventuele resten bewaard zijn gebleven wordt daarom zeer klein geacht. Daarnaast speelt dat in het algemeen resten van dergelijke krijgshandelingen alleen bij hoge uitzondering worden aangetroffen, en dan vooral in een context die deze resten beschermd heeft tegen latere bodemingrepen en degradatie (verdedigingsgrachten).

Het noordelijke deel van het plangebied heeft op grond van bovenstaande en de ligging in een uiterwaardengebied een lage verwachting voor alle archeologische perioden.

HOOFDSTUK 4 VELDONDERZOEK

4.1 BESCHRIJVING ONDERZOEKSMETHODIEK

Het veldonderzoek heeft tot doel om meer inzicht te verkrijgen in de fysische situatie in het plangebied. Het dient de in het plangebied aanwezige bodems, de mate van versterking en de aanwezigheid van potentiële archeologische niveaus in kaart te brengen. Aan de hand daarvan kan er voor het plangebied een gespecificeerd verwachtingsmodel worden opgesteld dat gedetailleerder en nauwkeuriger is dan een verwachtingsmodel dat louter gebaseerd is op bronnen en globalere bodem- en geomorfologische kaarten.

Het hele plangebied was toegankelijk voor archeologisch booronderzoek. Voor aanvang van het veldonderzoek is een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld¹⁰ en gedeponereerd in Archis3. Het veldonderzoek bestond uit het zetten van tien verkennende boringen. Hierin is afgeweken van het PvA, waarin zes verkennende boringen zijn voorzien. Drie boringen zijn gezet op in 1832 bebouwde locaties (zie Bijlage 8). De overige boringen zijn verspreid over het plangebied gezet. Boring 10 is vlakbij een boring gezet met een afwijkend bodemprofiel. De historische bebouwing en de locatie zo dicht bij kasteel Rechteren rechtvaardigen deze afwijking.

Verkennend booronderzoek is een snelle en kostenefficiënte onderzoeksmethode om de archeologische potentie van een plangebied in kaart te brengen. Aangezien de specifieke bodemopbouw in het plangebied niet bekend is, is verkennend onderzoek in dit stadium de meest geschikte onderzoeksmethode.

De boringen zijn uitgevoerd met een edelmanboor met een diameter van 7 cm. Eveneens in afwijking van het PvA is naast een edelmanboor in voorkomende gevallen tevens een guts gebruikt. De boorkernen zijn visueel geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

De boringen zijn gemeten met GPS met een nauwkeurigheid van 3 m. Het bodemprofiel is beschreven volgens de norm NEN 5104 en ASB. De NAP-maaiveldhoogtes van de boringen zijn bepaald aan de hand van het AHN. Zowel op het AHN2 als het (recenter opgenomen) AHN3 zijn nog de kuilopslagplaatsen te zien, waardoor de actuele maaiveldhoogte in het zuidelijke deel niet bekend is. Voor boringen 1 tot en met 4 is de maaiveldhoogte daarom op 3,5 m gezet. De profielbeschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 9.

¹⁰ E. Brouwer, 2021

4.2 RESULTATEN: LITHOLOGIE, LITHOGENESE EN BODEMONTWIKKELING

Het typerende bodemprofiel bestaat uit een verstoord pakket dat op een C-horizont ligt. Het verstoorde pakket bestaat overwegend uit matig fijn, matig siltig, licht humeus zand. Deze laag is overwegend bruingrijs of (donker)bruin van kleur en gevlekt. Met name in het zuidelijke deel zijn veel baksteenresten aangetroffen.

De dikte van het verstoorde pakket toont grote verschillen (zie Bijlage 8). In het zuidelijke, voorheen bebouwde deel zijn verstoringdikten tussen 50 en 120 cm geconstateerd. De grootste verstoring (120 cm) is gezien in boring 2. Op deze locatie stond tussen 1832 en het begin van vorige eeuw het hoofdgebouw. In boring 3 is een verstoring van slechts 50 cm geconstateerd. In 1832 stond hier vermoedelijk een spieker of een hooiberg (een ronde structuur). In boringen 1 en 2 zijn matig tot veel baksteenresten aangetroffen, in boring 2 tot een diepte van ongeveer 1 m -mv. In boring 9 zijn enkele baksteensnippers gezien. Voor zover de fragmentjes groot genoeg waren om te kunnen beoordelen, betrof het in alle gevallen hardgebakken baksteen.

In het noordelijke plangebied is de verstoorde laag veel dunner, circa 30 cm. Hier is nooit bebouwing geweest en de aangetroffen verstoorde toplaag is vermoedelijk het gevolg van recente grondbewerking en eventuele verspitting in de eerste helft van de vorige eeuw.

De C-horizont bestaat overwegend uit sterk siltig, matig fijn zand, dat wat dieper overgaat in matig siltig zand. In de afzettingen komen roestvlekken voor. De korrelgrote is soms matig gesorteerd en in enkele boringen zijn minieme grindjes aangetroffen. In drie boringen (6, 7 en 8) is ook zandige klei aangetroffen. De zandige, siltige en kleiige afzettingen zijn geïnterpreteerd als oeverafzettingen. De kleur toont veel variatie (grijs/bruin/geel, bruin, grijs, lichtgeel).

4.3 RESULTATEN: ARCHEOLOGIE

Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. De baksteenfragmentjes in het zuidelijke deel hangen waarschijnlijk samen met de bebouwing die hier tot circa 1955 aanwezig was, maar wellicht ook met een mogelijke puinverharding rondom de opslagbakken.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIE EN VERWACHTING

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het zuidelijke plangebied kansrijk is op de aanwezigheid van resten van een klein boerenerf dat hier vermoedelijk vanaf ongeveer 1650 heeft gelegen. Het noordelijke plangebied is waarschijnlijk kansarm voor wat betreft archeologische resten. Uit het booronderzoek blijkt dat in het zuidelijke deel – op voorheen bebouwde locaties – nog veel baksteen in de ondergrond aanwezig is. De ondergrond is hier tot diepten tussen 50 – 120 cm –mv verstoord. De top daarvan – op basis van het AHN kan een laagdikte van circa 30 cm aangenomen worden – is op enig moment opgebracht. Het oorspronkelijke loopvlak is waarschijnlijk verdwenen of verstoord, maar grondsporen, zowel diepe gronden als paalkuilen, waterputten en dergelijke als ondiepe grondsporen (greppels, kuilen, ondiepe paalkuilen, staakjes van een omheining en dergelijke) kunnen deels nog bewaard zijn gebleven. De hoge verwachting voor resten van een nieuwetijds boerenerf in het zuidelijke plangebied moet daarom gehandhaafd blijven.

In het noordelijke plangebied is conform het verwachtingsmodel sprake van een verstoorde laag van ongeveer 30 cm waaronder zandige en zandig-kleiige Vechtafzettingen liggen. De lage verwachting voor nederzettingsresten uit alle perioden kan hier gehandhaafd blijven.

HOOFDSTUK 6 SELECTIEADVIES

Op basis van het uitgevoerde booronderzoek is de kans groot dan in het zuidelijke plangebied resten en grondsporen van een keuterboerderij van na 1650 aanwezig zijn. Daarbij is sprake van verschillende bouwfasen. De oudste bouwfase bestaat vermoedelijk uit een van leem en hout opgetrokken boerderij, maar latere gebouwen zullen deels uit baksteen zijn opgetrokken. Indien nieuwbouw is voorzien in dit zuidelijke deel (zuidelijk van boring 9) dan adviseren we op de bouwlocatie vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek, een en ander conform de KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P).¹¹ Eventueel kan er ook voor gekozen worden de bouwkuip onder archeologische begeleiding aan te leggen. Indien niets of weinig wordt aangetroffen, is dit meestal de goedkoopste en snelste oplossing. Indien echter tijdens de civiele ontgravingen archeologische resten worden aangetroffen, kunnen de kosten en de doorlooptijd van de werkzaamheden oplopen. Voor zowel een proefsleuvenonderzoek als een archeologische begeleiding is een Programma van Eisen (PvE) vereist. Dit PvE is een formeel document dat dient te worden goedgekeurd door de gemeente (de regio-archeoloog namens de gemeente). Het PvE heeft enerzijds tot doel de belangen van de opdrachtgever en anderzijds de archeologisch-wetenschappelijke belangen te borgen.

Dit advies is overgenomen door de gemeente Dalfsen, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, mevr. (plaatsvervangend regio-archeoloog).

Mochten bij graafwerkzaamheden elders in het plangebied onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

¹¹ Borsboom e.a., 2012

literatuur

Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). *Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's*. Assen.

Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land*. Assen.

Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.

Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.

Brouwer, E. , 2021. Plan van Aanpak ivo-verkennend Rechterense dijk naast kasteel Rechteren. Almelo.

Gent, E. van, L. de Haan en N. Tienstra, 2013. *De Rechterensedijk bij Dalfsen. Herinrichting van een eeuwenoude verbindingroute met oog voor de cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Het Oversticht*. Zwolle.

Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.

Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2*. SIKB

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII

www.boorstaten.nl

www.topotijdreis.nl

www.hisgis.nl

www.grondwatertools.nl

www.kadastralekaart.com

Gebruikte kaarten

Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl. Geraadpleegd op 1-2-2021 2

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde <= 5 cm. Bron: www.ahn.nl. Geraadpleegd op 1-2-2021 1

Archeologische beleidskaart. Bron: gemeente Dalfsen. Geraadpleegd op 1-2-2021 2

Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron: www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 1-2-2021 2

Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 1-2-2021 1

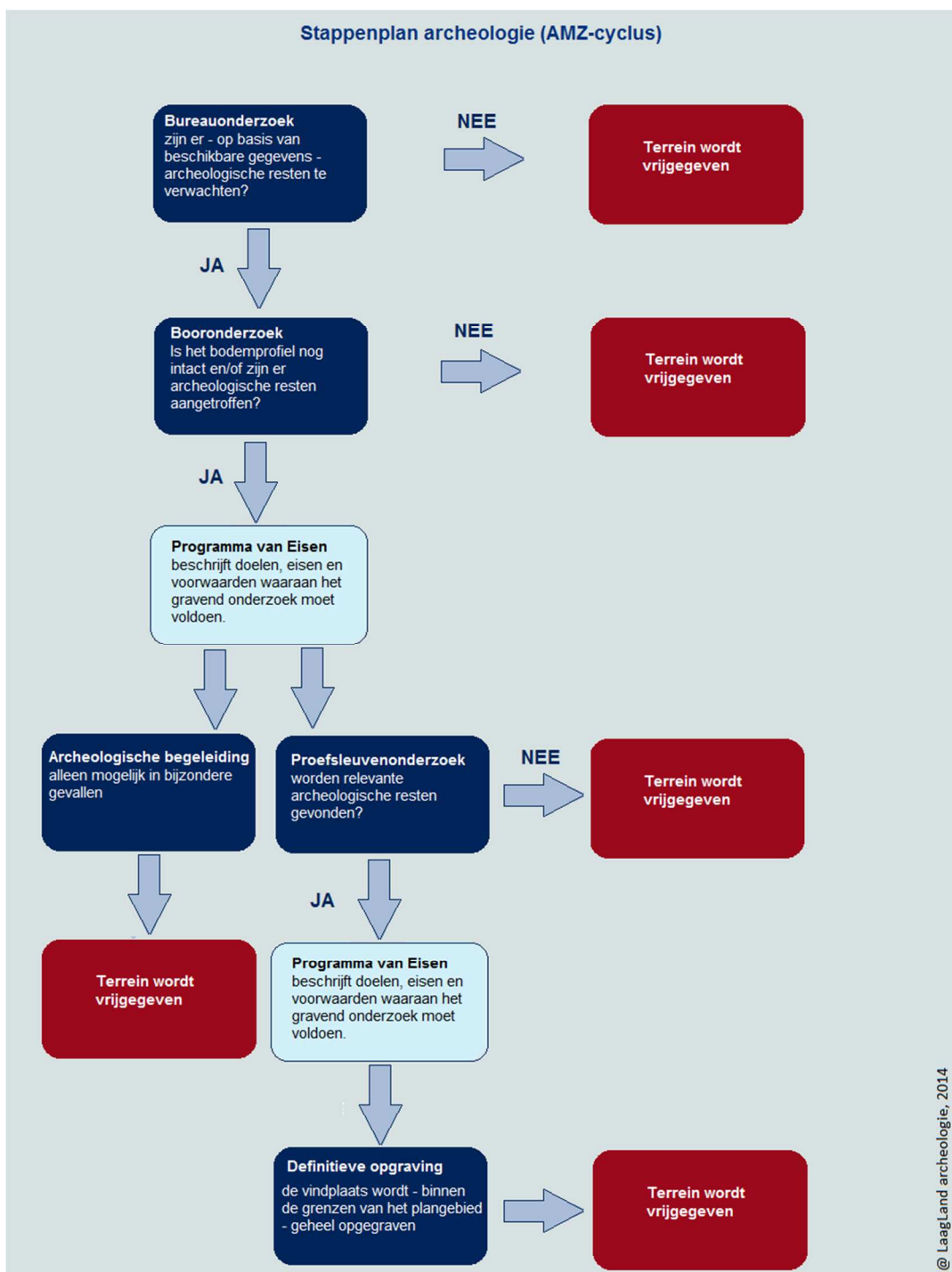
Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl.

Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek - verkennende fase Rechterensedijk bij
kasteel Rechteren te Rechteren, gemeente Dalfsen, Overijssel

Geraadpleegd op 1-2-2021 1

Minuutplan 1832. Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 1-2-2021 1

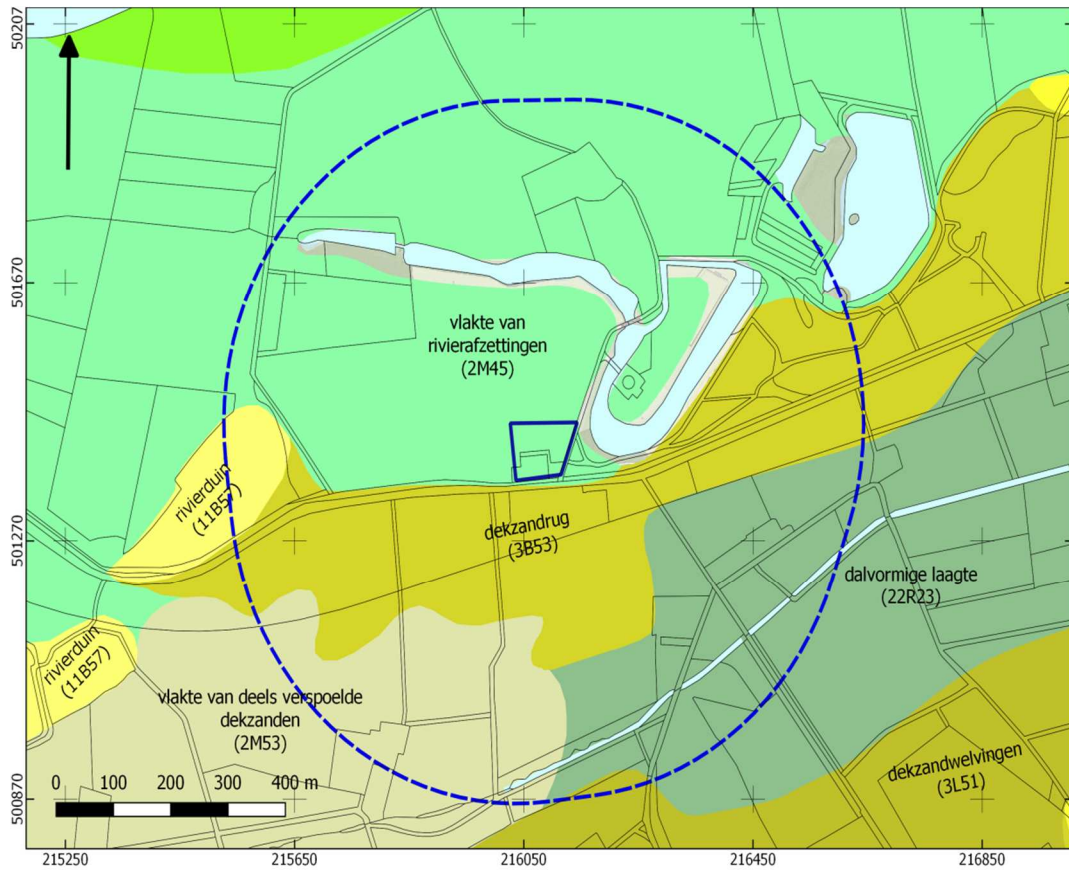
BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

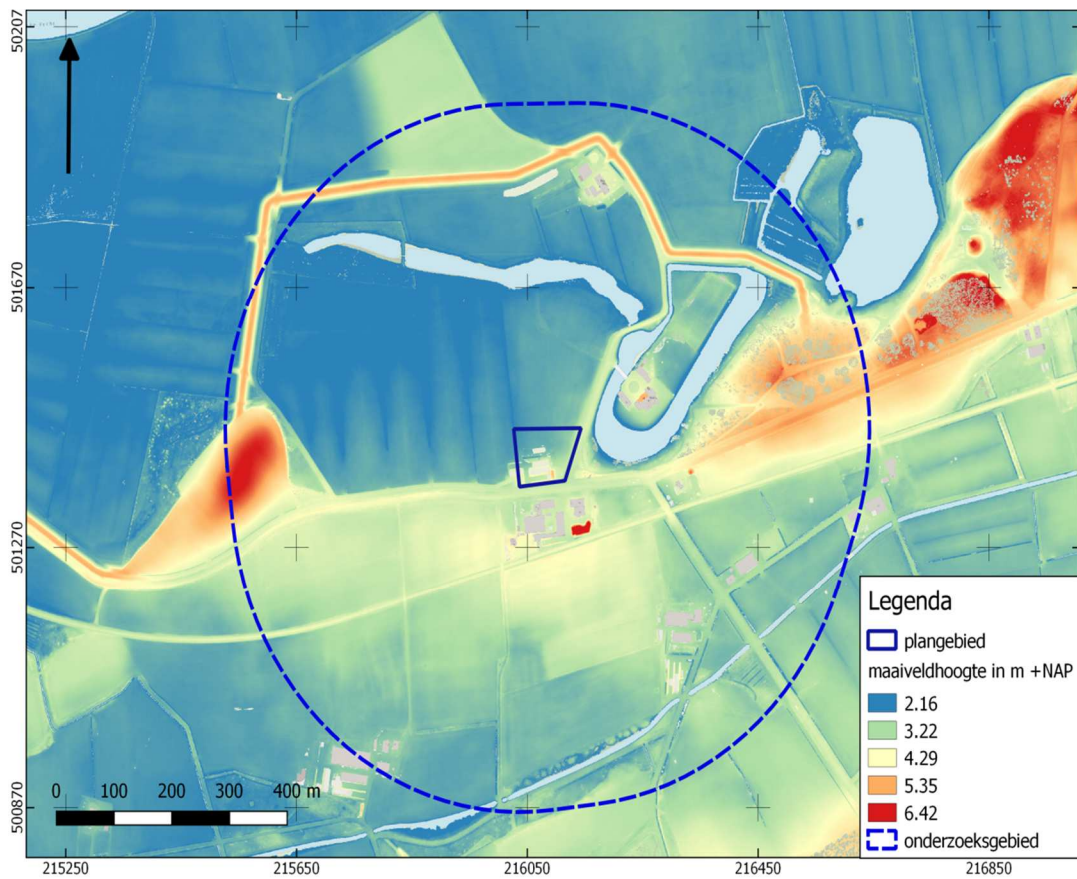
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden		Datering	
Nieuwe tijd	C	-1795	
	B	-1650	
	A	-1500	
Middeleeuwen	Laat	-1250	
	Vol	-1050	
	vroeg	Ottoons	-900
		Karolingisch	-725
		Merovingisch	-450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum	Jong	35.000
		Midden	250.000
		Oud	
	@ Laagland Archeologie, 2014		

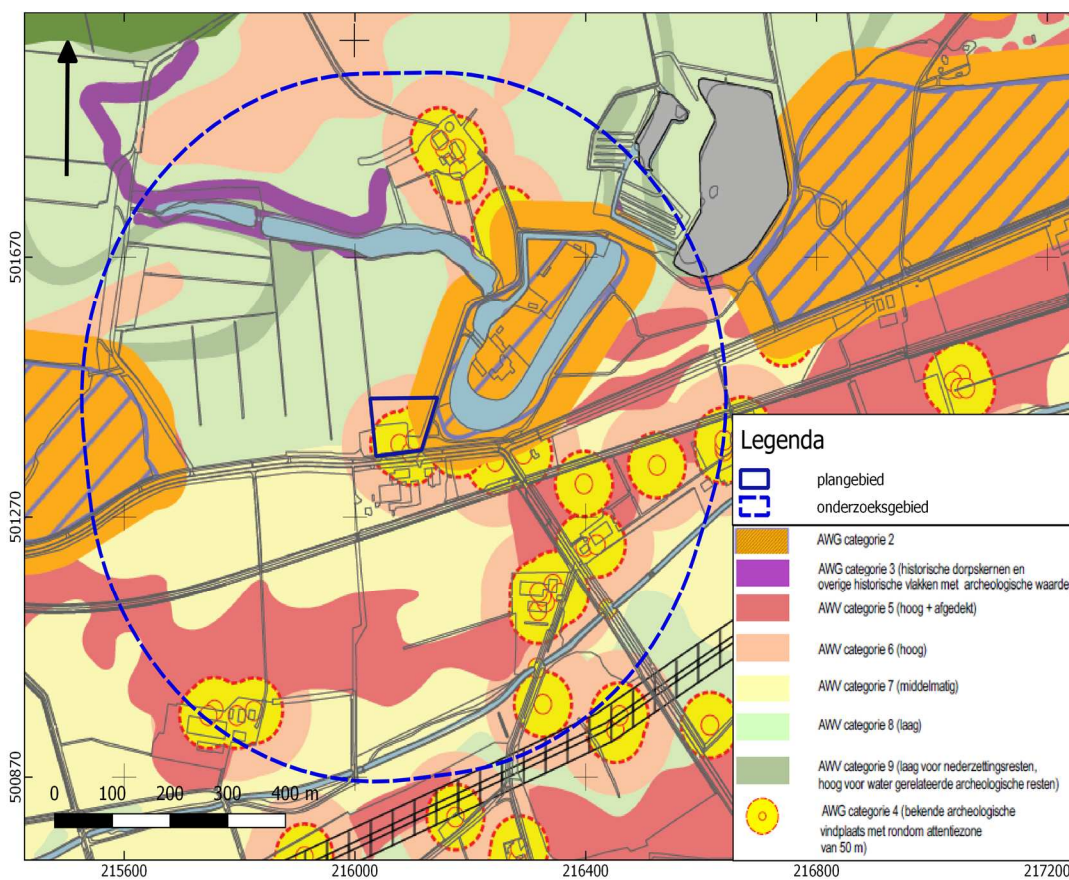
BIJLAGE 3 GEOMORFOLOGISCHE KAART

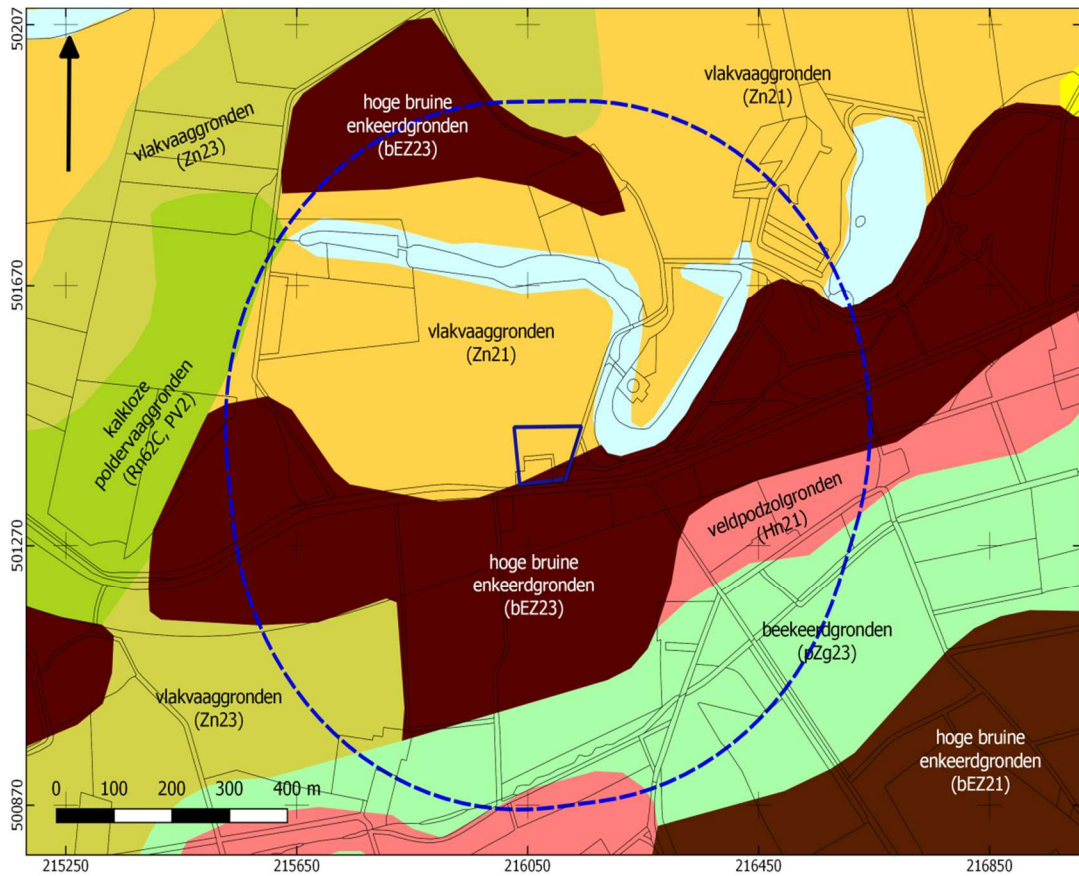
BIJLAGE 4 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

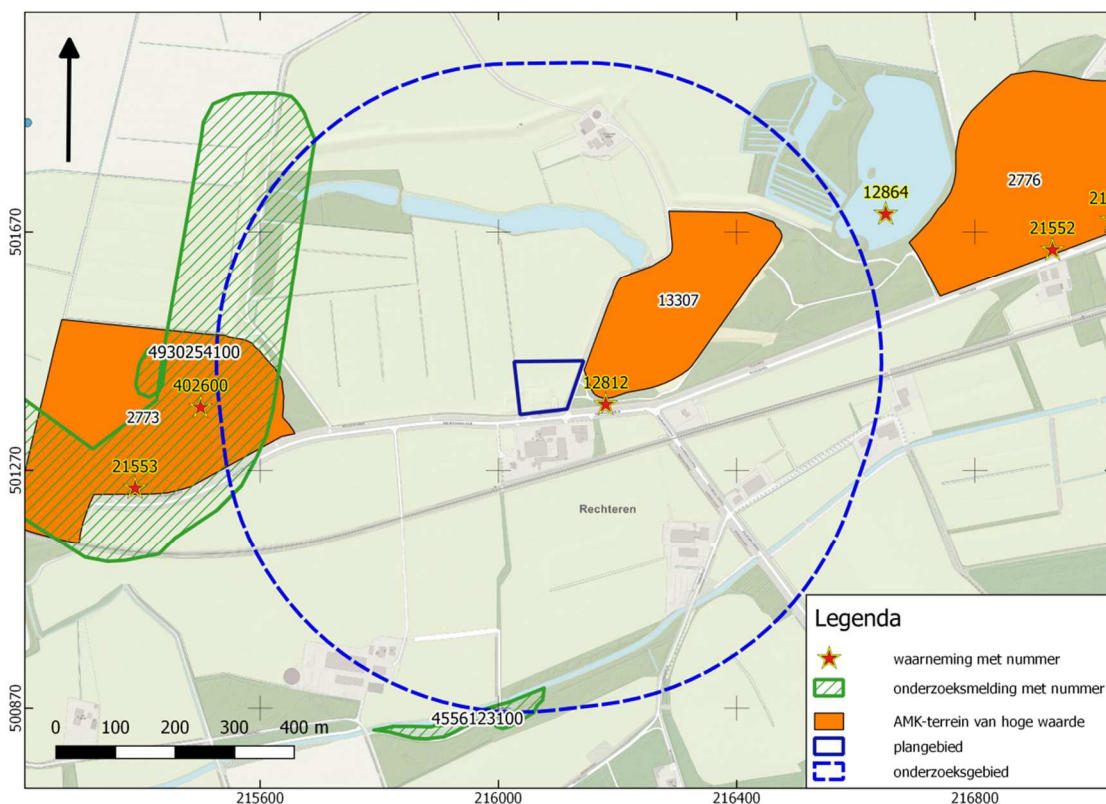
BIJLAGE 5 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

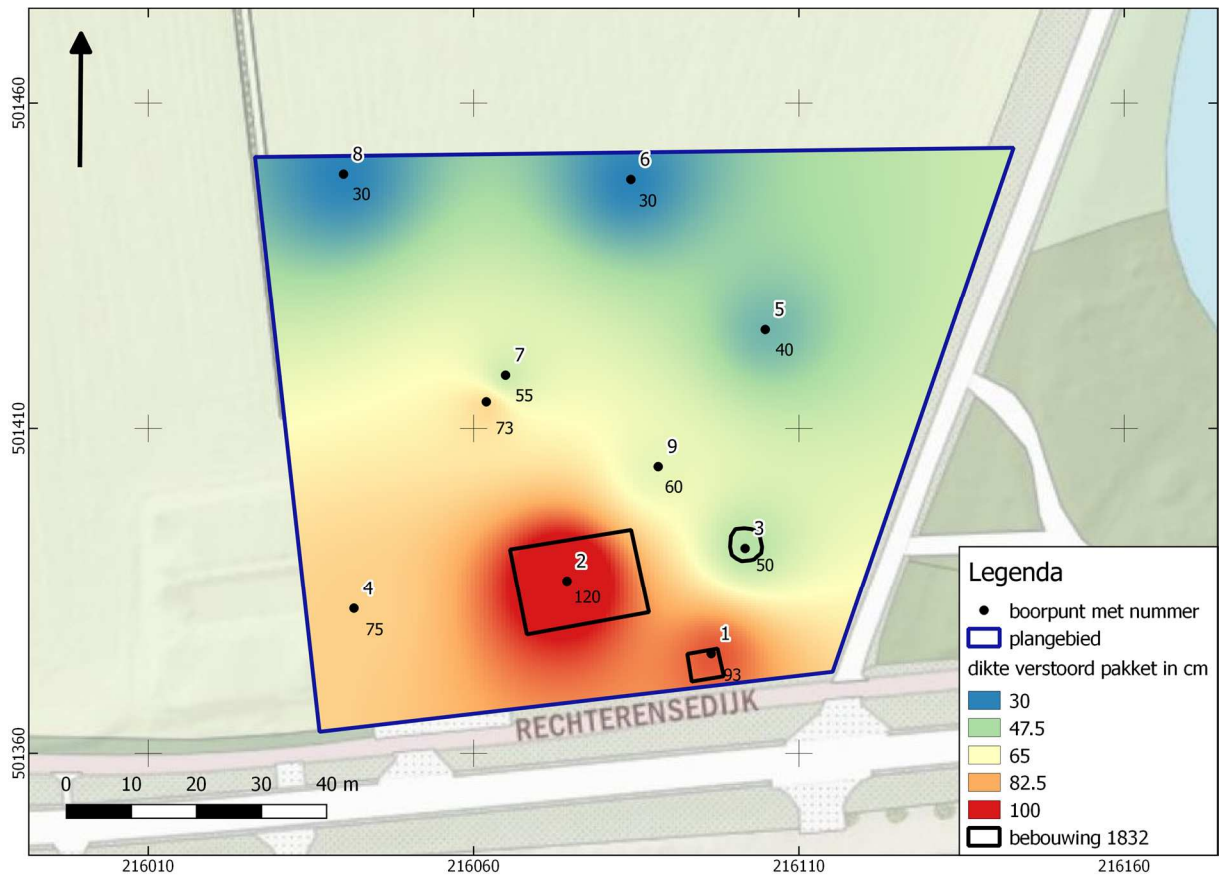
BIJLAGE 6 BODEMKAART

BIJLAGE 7 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

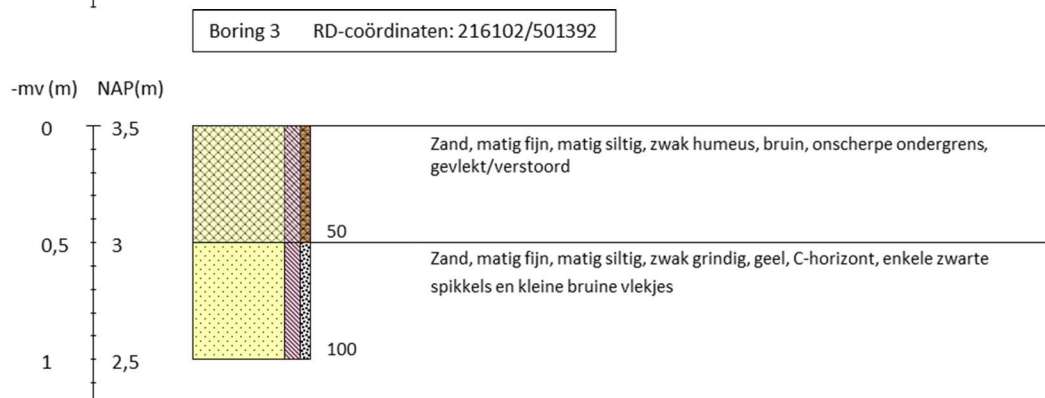
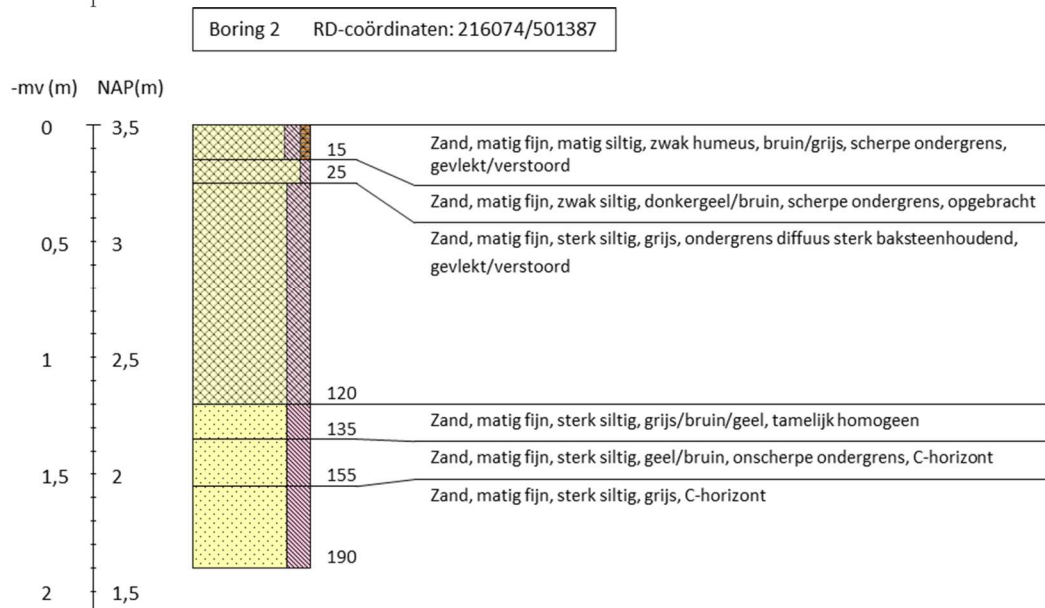
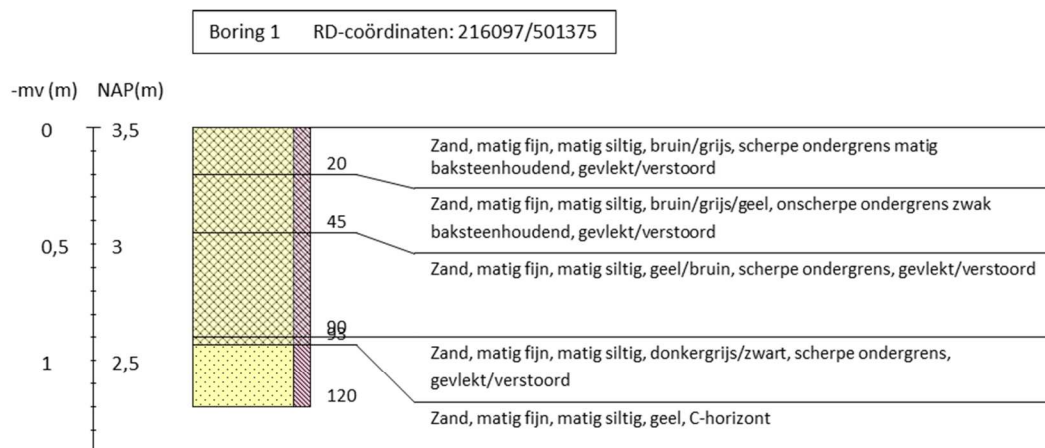

BIJLAGE 8 DIKTE VERSTOORD PAKKET

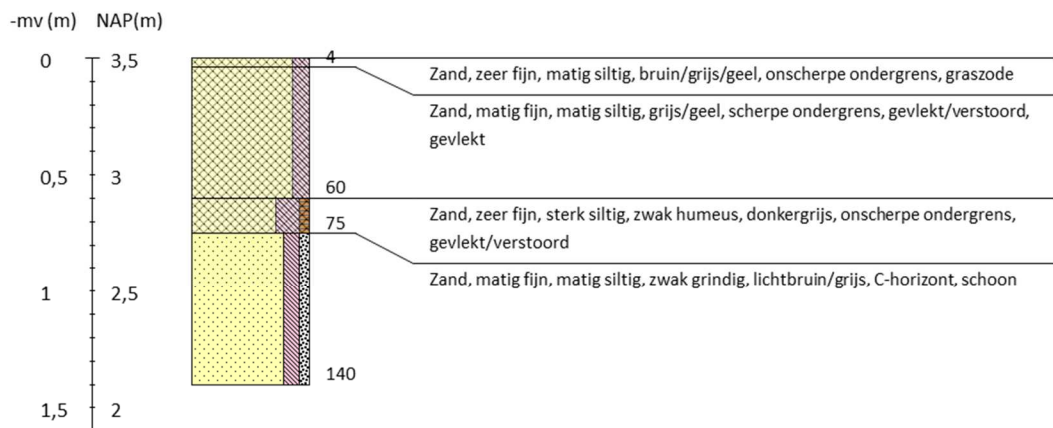

BIJLAGE 9 BOORSTATEN

VELDONDERZOEK

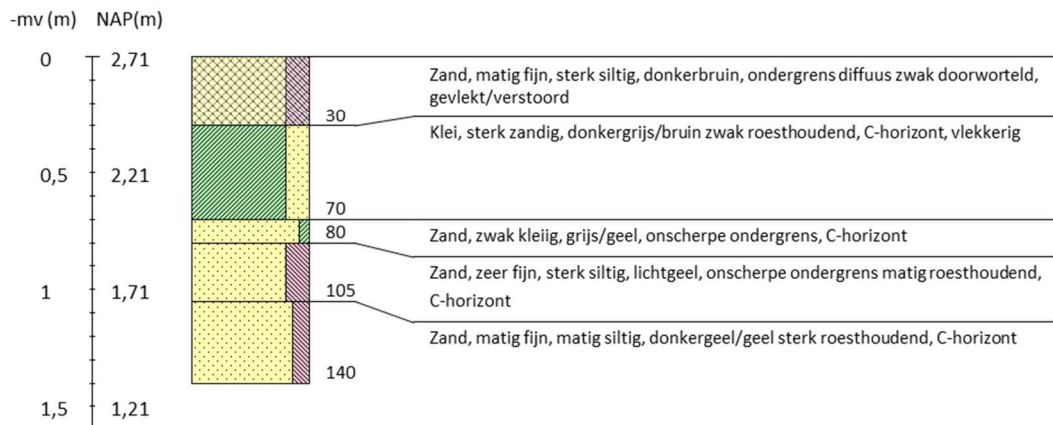
Boring 4 RD-coördinaten: 216042/501382

Boring 5 RD-coördinaten: 216105/501425

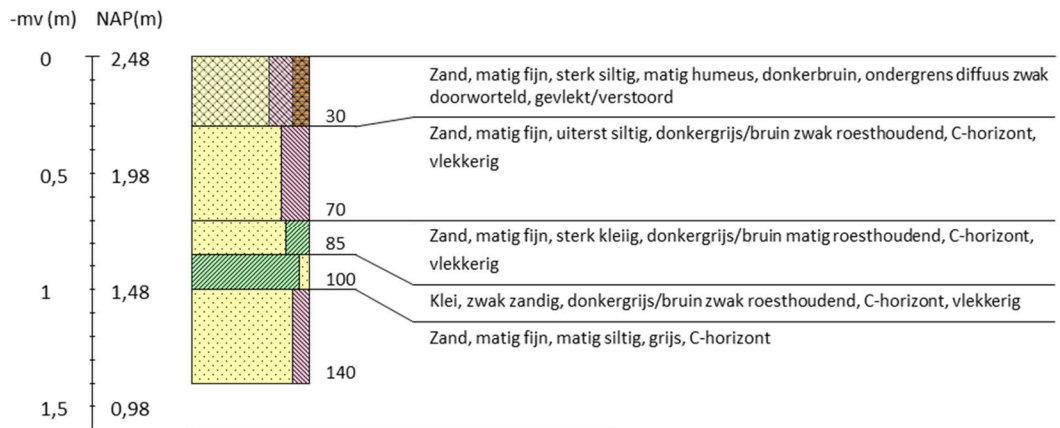
Boring 6 RD-coördinaten: 216084/501448

Boring 7 RD-coördinaten: 216065/501418

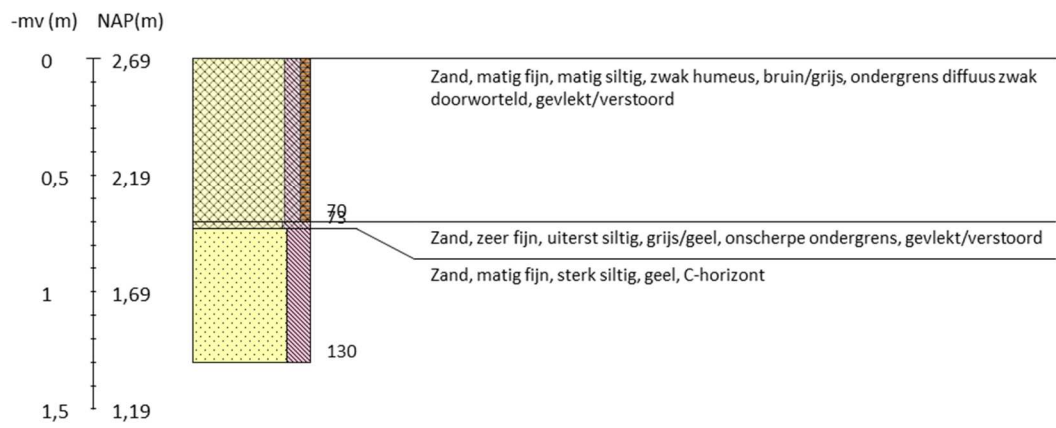
Boring 8 RD-coördinaten: 216040/501449

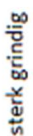

Boring 9 RD-coördinaten: 216088/501404

Boring 10 RD-coördinaten: 216062/501413

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)

<p>Zand</p> Zand, zwak siltig Zand, matig siltig Zand, sterk siltig Zand, uiterst siltig Zand, kleilig	<p>Veen</p> Veen, mineraalarm Veen, zwak kleilig Veen, sterk kleilig Veen, zwak zandig Veen, sterk zandig	<p>Zandmediaan</p> <p>uiterst fijn < 105 µm zeer fijn 105 - < 150 µm matig fijn 150 - < 210 µm matig grof 210 - < 300 µm zeer grof 300 - < 420 µm uiterst grof 420 - < 2000 µm</p> <p>Zandsortering</p> <p>goed gesorteerd D60/D10 < 1,8 matig gesorteerd D60/D10 1,8 < 3 slecht gesorteerd D60/D10 > 3</p> <p>Inclusies/archeologische indicatoren (resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat)</p> <p>weinig < 1% matig 1-10% veel > 10%</p>	<p>Boortype</p> <p>Edelmanboor Ø 7 cm Edelmanboor Ø 10 cm Edelmanboor Ø 12 cm Edelmanboor Ø 15 cm </p> <p>Guts Ø 2 cm Guts Ø 3 cm </p> <p>Mechanische boor Ø 10 cm ::: Mechanische boor Ø 12 cm :::: Mechanische boor Ø 15 cm ::::: Mechanische boor Ø 20 cm ::::::</p>
<p>Klei</p> Klei, zwak siltig Klei, matig siltig Klei, sterk siltig Klei, uiterst siltig Klei, zwak zandig Klei, matig zandig Klei, sterk zandig	<p>Grind</p> Grind, zwak zandig Grind, matig zandig Grind, sterk zandig Grind, uiterst zandig Grind, siltig	<p>Begrenzing onderliggende laag</p> <p>scherp overgangsgebied < 0,3 cm onscherp overgangsgebied 0,3 - < 3 cm diffuus overgangsgebied 3 cm - < 10 cm</p> <p>Kalkgehalte</p> <p>kalkloos geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO₃ kalkarm hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO₃ kalkrijk zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO₃</p>	<p>Grondwaterstand</p> <p>GHG ▲ GWG ▬ GLG ◆</p>
<p>Leem</p> Leem, zwak zandig Leem, sterk zandig	<p>Overige toevoegingen</p> zwak humeus matig humeus sterk humeus zwak grindig matig grindig sterk grindig	<p>Kalkgehalte</p> <p>kalkloos geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO₃ kalkarm hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO₃ kalkrijk zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO₃</p>	<p>Boorsten - www.boorsten.nl</p>

BIJLAGE 10 VERKLARENDE WOORDENLIJST

AMK-terreinen - De AMK (Archeologische Monumentenkaart) is een bestand van alle bekende, behoudenswaardige archeologische terreinen in Nederland. Op de kaart staan terreinen van archeologische, hoge archeologische en zeer hoge archeologische waarde (al dan niet wettelijk beschermd) aangegeven. De AMK wordt niet meer geactualiseerd.

ARCHIS3 - Archis3 (Archeologisch Informatiesysteem) is een databank waarin gegevens over archeologisch onderzoek, vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen.

Donjon – hoofdtoren van een middeleeuwse burcht. Meestal is de donjon tevens het oudste deel.

Mesolithicum - Het Mesolithicum (8.800 – 4.900 voor Chr.) begon tijdens het begin van het Holoceen. De gemiddelde temperatuur steeg. Vegetatie ontwikkelde zich sterk en de variatie in flora en fauna nam toe. De mens trok als jager/verzamelaar door het land. Materiële resten uit deze periode worden gekenmerkt door kleine vuursteenvoorwerpen (microlithen).

Middeleeuwen - De Middeleeuwen duurden van 450 – 1500 na Chr. Over de periode vlak na het definitieve vertrek van de Romeinen uit Nederland is weinig bekend. Tot op heden zijn relatief weinig vindplaatsen uit deze periode aangetroffen. Er zijn sterke vermoedens dat resten uit deze periode voor een belangrijk deel onder de huidige oude stads- en dorpskernen en oude akkercomplexen liggen. Vanaf ongeveer de 10^e eeuw ontstaat er weer enige stabiliteit en is sprake van een min of meer centraal gezag. De maatschappij raakt gefeodaliseerd. In deze periode werd een begin gemaakt met de ontginning van veen, heide en bos.

Programma van Eisen (PvE) – een PvE is een document waarin het doel, de vraagstelling en de uitvoeringswijze van archeologisch veldonderzoek en eventueel specialistisch onderzoek is aangegeven, samen met de randvoorwaarden. Het PvE beschermt enerzijds de belangen van de opdrachtgever en anderzijds de archeologisch-wetenschappelijke belangen van aanwezige archeologische resten.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) – De RCE is een onderdeel van het ministerie van OCW. Het voert wet- en regelgeving uit, ontwikkelt kennis en geeft advies over rijksmonumenten, landschap & omgeving, archeologie en roerend erfgoed.